

Regionaal opleidingsplan

Werkgroep 6

Juli 2008

Harold Ansink (Tabor)

Jan de Boer (EHvA)

Marijke Beumer (Praktijkschool)

Harry Hageman (Rsg Enkhuizen)

Marc Hoeksma (ILO, UvA)

Piet van Iersel (Martinus Grootebroek)

Cor Kreuger (Atlas)

Corinne van Velzen (OC-VU)

1	Samenvatting	3
2	Inleiding	5
2.1	<i>Ambities</i>	5
2.2	<i>Beoogd eindresultaat werkgroep 6</i>	5
2.3	<i>Opdracht werkgroep 6</i>	5
3	Visie op opleiden in de school en de opleidingsschool	5
4	Ontwikkelingsstadia van de regionale opleidingsschool ROWF	7
4.1	<i>De situatie bij de start van het project</i>	7
4.2	<i>De huidige situatie binnen de opleidingsscholen</i>	7
4.3	<i>Over 3 jaar, 2011</i>	9
5	Vormgeven en organiseren van opleiden in de school	9
5.1	<i>Leerwerkactiviteiten van leraren in opleiding op of in de nabijheid van de werkplek</i>	10
5.2	<i>Welke activiteiten kunnen regionaal georganiseerd worden?</i>	12
5.3	<i>Evaluatie en toetsing van de leraren in opleiding</i>	12
5.4	<i>Begeleidings- en beoordelingsstructuur</i>	12
5.5	<i>Kritische randvoorwaarden</i>	13
5.6	<i>Evaluatie van opleiden in de school</i>	14
6	Verdere ontwikkelingen	15
6.1	<i>Bijdrage van de huidige activiteiten aan de verdere ontwikkelingen</i>	15
6.2	<i>Activiteiten in het kader van verdere ontwikkeling</i>	15
6.3	<i>Regionaal uitvoeringsplan</i>	15
6.4	<i>Schoolopleidingsplannen</i>	15
6.5	<i>Doorgaande lijn in professionalisering van personeel</i>	15
7	Kwaliteitsaspecten en kwaliteitsborging	17
8	Financieel kader	18
	Bijlage 1 Ontwerpeisen en randvoorwaarden bij de leerwerkactiviteiten op school	19
	Bijlage 2 Voorbeelden van leeractiviteiten die nu al worden uitgevoerd	23
	Bijlage 3 Matrix van leeractiviteiten, begeleiders en plaats van uitvoering	26

1 Samenvatting

Aan werkgroep 6 is de opdracht gegeven het opleiden van onderwijspersoneel te integreren met de onderwijspraktijk en de schoolontwikkeling. Het concrete resultaat waarmee dit doel gerealiseerd moet worden is omschreven als een Regionaal Opleidingsplan dat moet voldoen aan de volgende eisen:

- delen van het leerplan van de lerarenopleidingen zijn geïntegreerd in de onderwijspraktijk van de deelnemende scholen
- een kader/format voor de opleidingsplannen van de scholen

De Regionale Opleidingsschool WestFriesland is een samenwerkingsverband van een groep scholen en meerdere opleidingsinstituten. De samenwerking is gericht op het samen opleiden en professionaliseren van personeel, nieuw en zittend. De opleiding, begeleiding en verdere professionalisering vindt plaats op school en op het instituut. Opleiden in de school levert zo een bijdrage aan de opleiding van startbekwame leraren die kwaliteit leveren op het gebied van vakken (inhoud, vakdidactiek en pedagogiek), sociale, communicatieve en reflectieve vaardigheden. Hun professionaliteit is gericht op het leren van leerlingen, het eigen leren, het samenwerken en ontwikkelen met collega's en contacten met alle overige betrokkenen rondom de leerling.

De actieve participatie van deze studenten aan het schoolleven enerzijds en de actieve participatie aan hun opleiding en begeleiding door de school anderzijds maakt dat opleiden in de school het leren binnen de school stimuleert. Op deze wijze draagt draagt opleiden in de school bij aan verdere ontwikkeling van de school en de professionalisering van de zittende leraren.

In de werkgroep zijn vertegenwoordigd SG Tabor, Praktijkschool West Friesland, Atlas College (locatie Copernicus), Martinuscollege, RSG Enkhuizen en de lerarenopleidingen van de EHvA, UvA (het Instituut voor de Lerarenopleiding, ILO) en de VU (het Onderwijscentrum VU). In de bijlagen zijn voorbeelden opgenomen van activiteiten die op dit moment worden uitgevoerd en onderdeel kunnen worden van het opleidingsplan.

Opleiden in de school betekent dat leraren in opleiding¹ hun noodzakelijke competenties deels verwerven in de school. Dit vraagt een georganiseerde en systematische aanpak van het opleiden en begeleiden van deze studenten op de school, een leerplan dat het leren op en in nabijheid van de werkplek mogelijk maakt. Dit document is bedoeld als kader om deze aanpak op scholen verder in te vullen en te concretiseren. Samen met het professionaliseringsplan voor de verschillende typen begeleiders en opleiders (zie het resultaat van werkgroep 7) en voor zittend personeel (zie o.a. werkgroep 13) vormt het 'het opleidingsplan' voor de regionale opleidingsschool en het kader voor de opleidingsplannen van de afzonderlijke scholen. Om tegemoet te komen aan de eis dat schoolontwikkeling mede een resultaat is van het opleiden in de school, dienen beide plannen per school geconcretiseerd te worden aan de hand van het onderwijsplan van de school.

Het leerplan in de school voor de leraren in opleiding voorziet in vijf verschillende typen leeractiviteiten die in of in de nabijheid van de school worden uitgevoerd. Afhankelijk van de beginsituatie van de leraar in opleiding kunnen verschillende

¹ Hier worden zowel 1^e als 2^e graads leraren in opleiding, praktijklermeesters in opleiding en klassenassistenten in opleiding mee aangeduid, onafhankelijk van het moment in de opleiding. Het gaat om alle leraren in opleiding die ook op enigerlei wijze opgeleid worden aan een van de betrokken instituten voor de lerarenopleiding. Ook als zij voornamelijk leraar zijn, worden ze in dit verband aangeduid met 'studenten'. Aan deze laatste groep wordt door werkgroep 13 specifiek aandacht besteed.

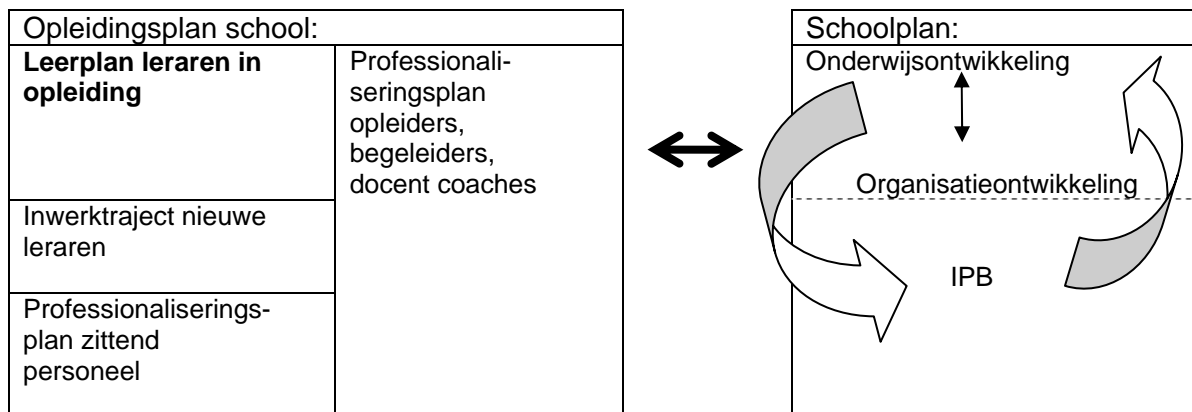
leeractiviteiten deel uitmaken van het opleidingstraject in de school van de betreffende leraar in opleiding. De begeleiding en de beoordeling is in handen van vakbegeleiders, werkbegeleiders, schoolopleiders en instituutopleiders. Wie begeleidt, is afhankelijk van de beoogde leerresultaten en de aard van de leeractiviteit. Een overzicht is als bijlage 3 opgenomen. De eindbeoordeling zal plaats moeten vinden door externe, niet direct bij de opleiding en begeleiding betrokkenen. Per type leeractiviteit zijn ontwerpisen geformuleerd en zijn kritische succesfactoren beschreven. Deze zijn als bijlage 1 opgenomen.

Op basis van de studie naar de kwaliteit van OidS van de Onderwijsinspectie/NVAO worden de kwaliteitsgebieden aangegeven en met name de eisen aan de informatie ten behoeve van de verantwoording door de opleidingsinstituten in de visitatierapporten t.b.v. accreditatie.

Voorwaarde om dit alles te realiseren is een visie op opleiden en de bijbehorende aanpak die is afgestemd is op de gewenste onderwijskundige en organisatieontwikkeling. Deze voorwaarde is waarschijnlijk niet op korte termijn te realiseren. Het regionaal opleidingsplan en de daarvan afgeleide opleidingsplannen per school kunnen wel een bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling van deze afstemming.

Gelet op de eis (vastgelegd in de wet BIO) een doorgaande ontwikkeling van de professionaliteit van onderwijspersoneel te realiseren verdient het aanbeveling de resultaten van de werkgroepen 6, 7, 8 en 13 op elkaar af te stemmen. Globaal wordt aangegeven wat de relatie is met de inwerk- en professionaliseringstrajecten van nieuwe, startbekwame docenten (resultaten werkgroep 13) en de professionaliseringplannen voor zittend personeel.

Samengevat biedt dit document het kader voor één van de onderdelen van het totale opleidingsplan van een school. In schema:

Om een dergelijk opleidingsplan in de praktijk vorm te geven en te implementeren is een duurzame, structurele en formeel vastgelegde samenwerking tussen scholen en instituten voor de lerarenopleiding noodzakelijk. De concrete invulling van deze samenwerkingsovereenkomsten en de daarbinnen af te spreken verantwoordelijkheidsverdeling rond het opleiden en begeleiden van nieuwe leraren valt buiten de opdracht van deze werkgroep. De stuurgroep wordt gevraagd aan deze institutionele samenwerking verdere invulling te geven, zowel richting scholen als richting de lerarenopleidingen.

2 Inleiding

2.1 Ambities

Aan het einde van de dieptepilot heeft de Regionale Opleidingsschool oostelijk West-Friesland in oostelijk West-Friesland een regionale opleidingsschool gerealiseerd.. In deze opleidingsschool werken alle scholen voor VO in deze regio samen met een aantal lerarenopleidingen. De opleidingsschool biedt opleidingstrajecten aan voor onderwijsfuncties; waarbij het ook gaat om andere onderwijsfuncties dan die van docent. Uitgangspunt daarbij is individueel leren en leren van en met elkaar, actief en zelfstandig leren van de student, de aankomende docent, de net gestarte docent, de gesettelde docent, het onderwijsondersteunend personeel, de teams, de schoolleiding, de organisatie en vanzelfsprekend en niet te vergeten de leerling.

In het actief en zelfstandig leren is het geleerde geen einddoel. Het geleerde is een instrument, waarmee een ieder de rest van het leven kan doorleren, werken en leven. In het kader van de Regionale Opleidingsschool zetten we het leren van studerende voorop.

Dit uitgangspunt krijgt vorm en inhoud in het regionaal opleidingsplan dat als richtinggevend kader dient voor de schoolopleidingsplannen voor studenten en de activiteiten gericht op de verdere professionele ontwikkeling van alle medewerkers.

2.2 Beoogd eindresultaat werkgroep 6

Het projectplan formuleert als eindresultaat een regionaal opleidingsplan:

- waarin delen van het leerplan van de lerarenopleidingen zijn geïntegreerd in de onderwijspraktijk van de deelnemende scholen,
- dat als kader/format dient voor de opleidingsplannen van de scholen.

De werkgroep omschrijft het opleidingsplan als het plan voor opleiding en verdere professionalisering van studenten, van nieuwe en zittende leraren. Het beoogde resultaat van werkgroep 6 heeft vooral betrekking op het gedeelte dat zich richt op de opleiding en begeleiding van studenten. Het is daarmee het overzicht van eisen, voorwaarden en (leer)activiteiten voor het opleiden tot vakbekwame docenten met de vereiste competenties. Globaal wordt aangegeven wat de relatie is met de inwerk- en professionaliseringstrajecten van nieuwe, startbekwame docenten (resultaten werkgroep 13) en de professionaliseringsplannen voor zittend personeel. Het Regionaal Opleidingsplan is het kader waarbinnen de instituten en de scholen hun eigen opleidingsplannen formuleren.

2.3 Opdracht werkgroep 6

'Integreren van het opleiden van onderwijspersoneel, de onderwijspraktijk en de schoolontwikkeling'.

De werkgroep komt aan deze opdracht tegemoet door globaal de relatie te schetsen tussen het opleiden van studenten en het verder professionaliseren van begeleiders en opleiders en van nieuw en zittend personeel.

3 Visie op opleiden in de school en de opleidingsschool

De Regionale Opleidingsschool West-Friesland is een samenwerkingsverband van een groep scholen en meerdere opleidingsinstituten. De samenwerking is gericht op het samen opleiden en professionaliseren van personeel, nieuw en zittend. De opleiding, begeleiding en verdere professionalisering vindt plaats op school en op het instituut. Opleiden in de school levert zo een bijdrage aan de opleiding van startbekwame leraren

die kwaliteit leveren op het gebied van vakkennis (inhoud en vakdidactiek), sociale, communicatieve en reflectieve vaardigheden.

De aanwezigheid van studenten binnen de scholen, de actieve participatie van deze studenten aan het schoolleven enerzijds en de actieve participatie aan hun opleiding en begeleiding door de school anderzijds, kan eraan toe bijdragen dat opleiden in de school het leren binnen de school stimuleert, met name als medewerkers actief betrokken worden bij het werken en leren van deze studenten. Dit kan in de rol als begeleider maar ook bijvoorbeeld als expert die studenten kunnen raadplegen of als medeonderzoeker. Op deze wijze draagt opleiden in de school bij aan verdere ontwikkeling van de school en de professionalisering van de zittende leraren.

Een schoolopleidingsplan bestaat uit:

- a. een leerplan; de (vormgeving en organisatie van) leeractiviteiten die uitgevoerd worden op of in de directe nabijheid van de werkplek;
- b. een professionaliseringsplan voor de begeleiders en opleiders op de werkplek;
- c. een professionaliseringsplan voor leraren nadat de initiële opleiding is afgerond.

Voor *studenten* betekent opleiden in de school concreet: leren in, over en voor de praktijk om leraar te worden. Leer(werk) activiteiten van studenten vinden plaats:

- in het werk, op school (met name op de eigen locatie)
- buiten het werk, op school (op de eigen locatie of op de regionale opleidingsschool)
- buiten het werk, op het instituut.

Voor het leerplan betekent dit dat er, naast het wat, hoe, wanneer, waarom van de verschillende leeractiviteiten er aandacht moet zijn voor het waar van de leeractiviteiten en de samenhang tussen de activiteiten op locatie, meer regionaal en op het instituut. Op deze wijze kan een betekenisvolle leeromgeving ontstaan waarbinnen een directe koppeling plaatsvindt tussen theorie en praktijk, die aansluit bij de fase waarin de lerende zich bevindt én waarbinnen voorbeeldgedrag ten aanzien van leren (voor)gespiegeld wordt.

De ROWF biedt maatwerk aan de deelnemers van het opleidingstraject. Door de diversiteit van de scholen en de ontwikkelingen daarbinnen wordt aan onderwijspersoneel in opleiding een veelzijdige leeromgeving geboden

Voor het *personeel op de school* betekent het enerzijds de mogelijkheid zich verder te ontwikkelen als begeleider of als opleider. Anderzijds betekent actieve participatie aan activiteiten van de studenten verdere ontwikkeling van de eigen professionaliteit als docent. Als het begeleiden van studenten plaats vindt binnen een 'team' van docenten, verantwoordelijk voor het ondersteunen van het leren van leerlingen en voor onderwijsontwikkeling, kan het structureel begeleiden van studenten een bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling van dat team.

Het op schoolniveau verbinden en bundelen van de individuele professionalisering naast die van teams en deze professionaliseringsactiviteiten structureel koppelen aan activiteiten gericht op ontwikkeling van inhoud en organisatie van het onderwijs, vormt een bijdrage aan *schoolontwikkeling*.

Op deze wijze draagt opleiden in de school bij aan betere opgeleide leraren en aan professionelere scholen waar het voor leerlingen en onderwijsprofessionals goed toeven is.

Voorwaarde om dit alles te realiseren is een opleidingsmodel dat is afgestemd op een gemeenschappelijke visie op opleiden in de school. De schoolopleidingsplannen, die op basis van het regionaal opleidingsplan geschreven worden, moeten worden afgestemd op de schoolontwikkeling van de betreffende locatie. Deze voorwaarde is waarschijnlijk niet op korte termijn te realiseren. Het regionaal opleidingsplan en de daarvan afgeleide

opleidingsplannen per school kunnen wel een bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling van deze afstemming.

In de uitwerking hieronder beperken we ons in eerste instantie tot het eerste onderdeel van het opleidingsplan: het leerplan gericht op de leraren in opleiding. De professionaliseringsplannen t.b.v. de begeleiders en opleiders moeten worden afgestemd met werkgroep 7 die de competenties voor deze groepen hebben geformuleerd. In hoofdstuk 6 gaan we globaal in op de doorgaande lijn in de professionalisering van nieuw en zittend personeel.

4 Ontwikkelingsstadia van de regionale opleidingsschool ROWF

4.1 De situatie bij de start van het project

4.1.1 EHvA

De opleiding duurt 4 jaar in voltijd en deeltijd. Het werkplekleren wordt binnen de scholen uitgevoerd, wordt op de opleiding ondersteund en mede begeleid door een instituutbegeleider. Het zwaartepunt van de begeleiding ligt bij begeleiders in de school. Op veel scholen binnen het project zijn studenten van de opleidingen van de EHvA aanwezig

4.1.2 Fontys:

Het curriculum van de opleiding 'leermeester praktijkonderwijs' beslaat twee jaar. Middels een modulaire opzet, verwerven de leermeesters competenties o het onderwijs zo te organiseren dat elke individuele leerling zoveel mogelijk aan leen en praktijkgericht werken toekomt.

4.1.3 ILO/UvA

Het curriculum van het ILO beslaat 1 jaar. Het ILO geeft aan in periode 3 en 4 de noodzaak te zien voor een partnerschap met de scholen bij Ontwerpen in de school en het begeleiden en beoordelen van het Profielwerkstuk.

Docenten van scholen en een docent van het ILO hebben met studenten deze onderdelen vorm gegeven, waarbij de docenten van de scholen medeopleiders zijn geweest.

4.1.4 OC VU

In het curriculum van de VU verwerven studenten de SBL competenties door het werken aan verschillende rollen die verbonden worden met vakdidactische competenties: professional, uitvoerder van onderwijs, ontwerper van onderwijs, teamlid en collega, en pedagoog. Studenten kunnen hun praktijkonderzoek uitvoeren op basis van een onderzoeksvraag van de school².

4.2 De huidige situatie binnen de opleidingsscholen

4.2.1 Opleidingsactiviteiten samen met de EHvA

De opleidingen kennen een kennisbasis voor het vak en voor de Algemene Beroepsvoorbereiding, met de onderdelen: Opgroeien en de School, Communicatie en Cultuur, Didactiek en Klassenmanagement, Leerlingbegeleiding en daarnaast in de eindfase een profilering, VMBO/MBO en HAVO/VWO waarvan een minor onderdeel is.

² Vertegenwoordigers van de beide eerste graadsopleidingen hebben de intentie uitgesproken te onderzoeken of ze binnen het project tot een gemeenschappelijke opzet kunnen komen.

Op alle scholen uit het project heeft de EHvA studenten, afkomstig van de verschillende opleidingen binnen de EHvA, zowel deeltijd als voltijd. De studenten worden begeleid door werkbegeleiders en daarnaast zijn er op alle scholen schoolopleiders. Vanuit de EHvA is er een instituutopleider op de school om het opleiden van studenten verder vorm te geven. Schoolopleider en instituutopleider verzorgen gemeenschappelijke bijeenkomsten (schoolgroep) met studenten, begeleiden de werkbegeleiders en coördineren het werkplekleren.

In de afgelopen jaren is het werkplekleren, door scholing van schoolopleiders en werkbegeleiders en een intensievere samenwerking inhoudelijk verdiept.

Het werkplekleren is competentiegericht en volgt de opzet zoals beschreven in de "leidraden werkplekleren"³.

Naast het werkplekleren zijn er overwegingen om ABV onderdelen die in samenwerking uitgevoerd kunnen worden door de scholen en de EHvA. In de loop van het project zijn 3 pilots uitgevoerd door een team van docenten van de school en van de EHvA.

Evaluatie van beide pilots laat de meerwaarde zien van delen van het curriculum uitvoeren in de regio, door een team van schooldocenten en EHvA docenten.

In de profielfase (jaar 3 en 4 van de EHvA) zijn kansen voor samenwerking:

- scholen geven opdrachten voor een afstudeeropdracht, begeleiden en beoordelen mede
- Er zijn experimenten op opleidingscholen om minoren grotendeels op de opleidingsscholen uit te voeren. In een latere fase kan dit ook in de ROWF plaats vinden.

In de scholen wordt gewerkt met leerwerktaken, waarbij de opdracht vanuit de school komt of vanuit de leervragen van de student. Van de taken moet zowel de school als de student profijt hebben. De keuze van de leerwerktaken maakt het mogelijk stages schoolspecifieker te maken.

4.2.2 Opleidingsactiviteiten samen met Fontys

Sinds 2005 heeft de Praktijkschool Westfriesland in samenwerking met de Fontys opleidingen een opleiding opgezet om vakmensen, met een schat aan ervaring uit het bedrijfsleven, een bevoegdheid (leermeester) voor het praktijkonderwijs te laten behalen. De studenten die de opleiding volgen komen uit het bedrijfsleven en zijn merendeels reeds aangesteld als onbevoegd docent op de diverse praktijkscholen. Gedurende de opleiding krijgen de studenten praktijkgerichte opdrachten en worden zij, naast een begeleider op de school, hierin begeleid door de coördinator van de opleiding.

4.2.3 Opleidingsactiviteiten samen met de ILO/UvA

Sinds het najaar 2005 maken Atlas College, RSG Enkhuizen en Martinuscollege gezamenlijk deel uit van de West Friese opleidingsschool waarmee het ILO als opleidingsschool samenwerkt. Het aantal ILO-studenten dat stage loopt is toegenomen van zo'n 8 in 2005 / 2006 tot 20 in 2007 / 2008. Deels betreft dit studenten die in 2006 zijn begonnen en hun opleiding nog niet hebben afgerond, bijvoorbeeld omdat ze in deeltijd studeren. Drie studenten die in 2006 zijn begonnen op het Atlas College en RSG Enkhuizen werken inmiddels betaald bij een locatie van Tabor.

³ De leidraden werkplekleren geven voor de verschillende fasen van de studie doelen.
<https://intra.ehva.nl/tweedegraads/werkplekleren/>

Er zijn 2 startmomenten van de ILO-opleiding: augustus en februari. Op beide momenten starten studenten hun stage in een van de ROWF-scholen; vaak maar niet altijd met een kleine of grote betaalde aanstelling. In augustus 2007 zijn er 10 gestart, er starten er 5 in februari '08 – voor het eerst ook een student op Tabor - de overige ILO-studenten in West Friesland waren dus het jaar daarvoor gestart en hebben hun opleiding nog niet afgerond.

De belangrijkste stageactiviteit is uiteraard het observeren, voorbereiden, verzorgen en evalueren van lessen begeleid door een SPD. Iedere student draagt uiteindelijk – een periode lang - zelfstandig zorg voor een klas. Dit behelst ook deelname aan rapportvergaderingen en voeren van oudergesprekken.

Opleidingsactiviteiten die op school uitgevoerd worden zijn:

- schoolgroepbijeenkomsten (een voor de ROWF-scholen gezamenlijk stage-ondersteunend programma)
- ontwerpen van een lessenserie op school; studenten samen met hun begeleiders
- werken aan een onderzoeksopdracht gericht op schoolontwikkeling (profielproduct).

4.2.4 Opleidingsactiviteiten samen met de Onderwijscentrum/VU

Op dit moment worden studenten opgeleid in het traditionele stage systeem, dat wil zeggen dat ze op school worden begeleid door een SPD/vakdocent. Vijf van de studenten hebben een reguliere baan. De scholen waarop zij stage lopen cq een baan hebben zijn: Atlascollege - OSG West Friesland; RSG Enkhuizen; SG Tabor - Oscar Romero; SG Tabor – Werenfridus.

4.3 Over 3 jaar, 2011

Uit een kort onderzoek van de werkgroep blijkt dat vrijwel alle scholen op deze termijn door willen gaan met ingezette ontwikkelingen te weten:

- leren op basis van een persoonlijk ontwikkelingsplan in een passende leeromgeving.
- begeleiding door geschoolde werkbegeleiders gericht op het opleiden van de lerenden
- een ontwikkelingsgerichte beoordeling
- een passende werkomgeving binnen het project na afloop van het opleidingstraject

Wel wordt de hoop uitgesproken dat dat ook kan, gelet op alle zorgen over vergrijzing, bureaucratie etc. Daarnaast spreken een aantal scholen de wens uit dat de samenwerking met de lerarenopleidingen intensiever wordt, ook waar het de vakcomponent betreft. Daarnaast is het de wens de samenwerking te institutionaliseren en onafhankelijk te maken van de invulling door individuele opleiders en begeleiders. Voor de verdere ontwikkeling zie het projectplan t.b.v. de overbruggingsperiode en de ambities Regionale Opleidingsschool West-Friesland.

5 Vormgeven en organiseren van opleiden in de school

In deze paragraaf schetsen we een manier van opleiden in de school die nog in ontwikkeling is. Beschreven worden: verschillende typen leerwerkactiviteiten voor studenten, de beoordeling en evaluatie, de begeleiding- en beoordelingstructuur. De ontwerpeisen voor deze leeractiviteiten en een aantal kritische randvoorwaarden daarbij zijn opgenomen in bijlage 1.

Een aantal activiteiten worden nu al exemplarisch uitgevoerd. Een korte beschrijving daarvan staat bijlage 2.

5.1 ***Leerwerkactiviteiten van leraren in opleiding op of in de nabijheid van de werkplek***

In de volgende paragraaf worden vijf verschillende typen leeractiviteiten voorgesteld. Om deze leerwerkactiviteiten daadwerkelijk te kunnen ontwerpen en implementeren moet komend jaar (2008-2009) een regionaal uitvoeringsplan worden gemaakt. De werkgroep opleidingsplannen adviseert de bedoelde werkgroep te laten bestaan uit schoolopleiders en instituutopleiders zie verder paragraaf 6.3.

Er zijn vijf verschillende typen leerwerkactiviteiten die alle

- voorbereid worden op de opleidingsschool en het instituut,
- vorm krijgen in de opleidingsschool of op één van de locaties en
- begeleid worden in de school door begeleiders/opleiders uit de school en vanuit het instituut.

De leeractiviteiten van de studenten krijgen vorm via verschillende soorten opdrachten (taken). Deze taken moeten zo ontworpen worden dat ze de rode draad vormen van het gehele leerwerktraject van de student op school. Dit betekent enerzijds samenhang en afstemming tussen de verschillende typen opdrachten en anderzijds afstemming met het curriculum van de opleiding.

In het leerwerktraject van de studenten moet aandacht zijn voor een zorgvuldige oriëntatie op de school(cultuur), de leerlingen en het beroep van leraar en dus aandacht voor alle (ook niet lesgevende) taken waarmee zij later als docent geconfronteerd zullen worden.

De randvoorwaarden en ontwerpisen van de verschillende leerwerkactiviteiten zijn opgenomen in bijlage 1. Bijlage 3 geeft een overzicht van de leerwerkactiviteiten, de betrokkenen bij ontwerp en uitvoering en de plaats van uitvoering. De volgende vijf paragrafen beschrijven de leerwerkactiviteiten.

5.1.1 *Onder afnemende begeleiding uitvoeren van taken die horen bij het beroep van docent.*

De begeleiding hierbij is aanvankelijk dagelijks. In de loop van de opleiding neemt de frequentie af. De begeleiding bestaat uit het gezamenlijk voorbereiden van deze activiteiten, bewust 'modellen'⁴, geven van feedback en morele steun.

De eventuele opdrachten (geschreven door of samen met de schoolopleider, eventueel op basis van opdrachten van het instituut) die de student kunnen helpen, worden steeds meer open. Studenten doen verslag van hun ervaringen en evalueren de effecten van deze ervaringen op hun (leren) handelen als docent.

Deze activiteiten zijn vergelijkbaar met het traditionele stagelopen, zij het dat ze minder worden aangestuurd (m.b.v. opdrachten) vanuit de opleiding en meer vanuit de eisen van het werk. De taken gaan in de loop van de opleiding steeds meer lijken op die van de docent. De eventuele opdrachten die sturing kunnen geven aan het handelen worden steeds opener. De wijze van begeleiden en de inhoud van de begeleiding is direct verbonden met het werk als docent. De begeleiding is meestal individueel en wordt gegeven door de vakbegeleider die ook werkbegeleider is.

⁴ Bewust 'modellen' is bewust optreden als rolmodel voor de student door de opleider/begeleider: hij/zij verduidelijkt wat hij/zij doet en waarom hij dat zo doet, hij/zij legt uit hoe hij nadenkt over zijn onderwijs, omgang met leerlingen etc. en welke keuzes hij maakt. Op deze wijze kan hij/zij met de student in gesprek komen over de basis van het handelen en het redeneren over dat handelen als docent

5.1.2 Studenten werken in de school aan leerwerktaken ('grote' opdrachten). Voor deze opdrachten kan de school als opdrachtgever fungeren. De uiteindelijke formulering van de leerwerktaak is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de schoolopleider en instituutopleider, in overleg met de student.

De studenten worden bij het uitvoeren van de opdracht in de dagelijkse praktijk begeleid door de werkbegeleider/vakbegeleider en daarnaast door een schoolopleider en eventueel een instituutopleider. In deze begeleiding is met name aandacht voor het 'op maat maken' van de leerwerktaak voor de individuele student aansluitend bij diens POP. Daarnaast gaat het in de begeleiding om steun bij de reflectie op het eigen handelen en de ontwikkeling daarvan en op de opvattingen over dat handelen (de manier waarop ze erover nadenken en erover praten). Ten behoeve van de verdere ontwikkeling worden verschillende bronnen gebruikt, waaronder praktijkkennis uit de school naast noties en concepten vanuit de opleiding. Instructie en groepsbijeenkomsten kunnen een onderdeel vormen van deze begeleiding.

Deze activiteiten bieden de mogelijkheid een deel van het leerplan van de opleiding op een schooleigen manier te laten uitvoeren in de school.

Afhankelijk van de intensiteit en de aard van de begeleiding heeft de leerwerktaak vooral het karakter van een module gegeven op de school (oriëntatie en ondersteunende informatie is gemeenschappelijk) met opdrachten in die school of juist meer van gericht werken in de school, ondersteund met begeleidingsbijeenkomsten. In het eerste geval kan de instructie en ondersteuning centraal plaats vinden. Of gekozen wordt voor een centrale plaats is mede afhankelijk van het aantal betrokken studenten op een school.

In het tweede geval zal het kunnen gaan om centraal georganiseerde intervisie- of supervisiebijeenkomsten. Deze zullen altijd op zekere afstand van de werkplek en buiten de directe schoolcontext georganiseerd moeten worden.

5.1.3 (Leren) reflecteren, het ontwikkelen van collegiale ondersteuning en samen leren.

Deze activiteiten zijn gericht op de brede professional die ook na zijn initiële opleiding in staat is tot (samen) verder leren en zelfsturing. De begeleiding vindt zo veel mogelijk plaats vanuit de school.

Deze activiteiten zijn vergelijkbaar met de intervisiebijeenkomsten op het instituut. Ze worden op zekere afstand van de werkplek georganiseerd, zodat storingen van buiten af vermeden worden.

5.1.4 Studenten werken in school, samen met docenten, aan opdrachten gericht op het (leren doen van) onderzoek aan de eigen praktijk.

De begeleiding vindt plaats vanuit het instituut en vanuit de school. De opbrengsten van het onderzoek moeten bijdragen aan het leren van de student en de ontwikkeling van de deelnemende docenten en/of de school. Deze activiteiten bieden de mogelijkheid studenten in te zetten bij (ver)nieuwe(nde) of op bredere ontwikkeling gerichte activiteiten in de school.

5.1.5 'Klinische lessen' door studenten voor docenten

Gezamenlijke activiteiten van studenten met opleiders, begeleiders en docenten gericht op informatie over of aansluitend op nieuwe ontwikkelingen (m.b.t. onderwijskundige en didactische thema's). Deze activiteiten worden voorbereid en uitgevoerd door een groep studenten (te vergelijken met de huidige schoolgroep van het ILO). Voor deze activiteit is geen pendant in de huidige manier van opleiden, maar hij lijkt op de ontwikkeling die ingezet lijkt met de schoolgroep van het ILO.

In alle vijf leerwerkactiviteiten vraagt, met name voor de 2e graads studenten, het vak en de vakinhoud bijzondere aandacht. Hoewel het onderwijs in de vakinhoud (en vakdidactiek) plaats vindt op het instituut moet in de leerwerktaken daar waar nodig de plaats van het vak duidelijk worden meegenomen.

5.1.6 Leeractiviteiten op het instituut binnen het opleidingscurriculum van het instituut.

Deze activiteiten zijn inzichtelijk voor de school en hangen samen met datgene wat er op de school gebeurt maar vertonen geen overlap met de activiteiten op of in de nabijheid van de school.

5.2 **Welke activiteiten kunnen regionaal georganiseerd worden?**

Op basis van effectiviteit en efficiëntie verdient het volgens de werkgroep aanbeveling de volgende activiteiten regionaal te organiseren, dat wil zeggen dat alle betreffende studenten van de diverse locaties deelnemen aan deze activiteiten:

- Oriëntatie en inhoudelijke ondersteuning van het werken met *leerwerktaken*.
- *Intervisiebijeenkomsten*.
- Oriëntatie, instructie en ondersteuning van *onderzoeksactiviteiten*
- Oriëntatie en inhoudelijke ondersteuning van *'klinische lessen'*
- Aspecten van de *beoordeling*

Daarnaast is de aanbeveling ook de *intake assessments* regionaal te organiseren.

Belangrijk is dat regionaal organiseren voor studenten en docenten daadwerkelijk meerwaarde biedt boven de locatie gebonden organisatie of zelfs het uitvoeren van activiteiten op het instituut. Aspecten die hierbij van belang zijn, zijn zowel inhoudelijk (interessanter, breder, verdiepend, diversiteit deelnemers etc.) als organisatorisch/logistiek (reistijd, inzet begeleiders/opleiders etc) van aard. Zie verder bijlage 3.

5.3 **Evaluatie en toetsing van de leraren in opleiding**

Gebruik wordt gemaakt van de instituutsinstrumenten, dit vanwege de eindverantwoordelijkheid die nog steeds ligt bij het instituut van de lerarenopleiding. Deze instrumenten zijn:

- Het persoonlijke ontwikkelingsplan van de student (format verschillend per instituut).
- De portfolio's (verschillend per instituut).
- De assessments (verschillend per instituut).
- De beoordelingsformulieren en beoordelingscriteria (verschillend per instituut).

Overwogen kan worden of er vanuit de school aanvullende eisen komen of schooleigen invulling of specificaties. Gelet op het civiel effect van het diploma zal dit, waar het gaat om de afstudeereisen, niet of heel beperkt kunnen.

5.4 **Begeleidings- en beoordelingsstructuur**

Het leerwerktraject van iedere student moet worden gedocumenteerd. Het persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) van de student is daarvoor een belangrijk instrument evenals het portfolio. Daarnaast spelen de verslagen van voortgangs- en beoordelingsgesprekken een belangrijke rol. Daarin gemaakte afspraken moeten duidelijk worden vastgelegd en inzichtelijk zijn voor alle begeleiders/opleiders. Helder moet zijn wie van de opleiders/begeleiders daarvoor verantwoordelijk is.

5.4.1 De begeleidingsstructuur

Door werkgroep 7 is de omschrijving van de taken en de eisen aan de begeleiders en opleiders vastgelegd. Op basis hiervan kunnen, in combinatie met eisen die voortvloeien uit het ontwerpen en begeleiden van de leeractiviteiten van de studenten, professionaliseringsplannen opgesteld worden voor die docenten die begeleider of opleider willen worden (of blijven). In bijlage 3 is opgenomen welke functionaris wordt ingezet in de begeleiding/opleiding van de studenten.

5.4.2 De beoordelingsstructuur van de studenten

In iedere opleiding zijn een aantal summatieve beoordelingsmomenten opgenomen en een daaraan gekoppelde procedure. Hierin is ook de rol van de schoolopleider en begeleiders op school beschreven.

De eenjarige opleidingen (ILO en Onderwijscentrum) kennen een halfweg en een eindbeoordeling. Voor de EHvA studenten geldt hetzelfde: een tussenbeoordeling en een eindbeoordeling voor elk jaar⁵.

5.4.3 De beoordelingsstructuur van de begeleiders en schoolopleiders

Deze is onderdeel van de beoordelingsstructuur van personeel. Het functioneren en de verdere ontwikkeling als begeleider of schoolopleider is een vast agendapunt in de functionerings- en beoordelingscyclus.

5.5 **Kritische randvoorwaarden**

- Opleiden in de school is een veeleisend traject dat veel vraagt van de zelfsturing van de student en van de begeleiders. Over de wijze waarop die begeleiding zo optimaal mogelijk vorm gegeven kan worden moeten duidelijke afspraken worden gemaakt (relatie met: sollicitatiegesprek en opleidingsbureau). Daarnaast moet een deugdelijke EVC procedure ondersteunend zijn bij het realiseren van opleidingstrajecten op maat. Een instroom assessment zou een onderdeel moeten zijn van de intake procedure. Deze randvoorwaarde sluit aan bij de ambitie van de ROWF: *dat de studerende op basis van zijn vooropleiding, zijn beginsituatie en/of een intakegesprek en/of een geschiktheidsonderzoek en/of een assessment en/of een portfolio en/of een overzicht van EVC's⁶ in een Persoonlijk OntwikkelingsPlan (POP)⁷ passende leer- en loopbaanactiviteiten opneemt die bijdragen aan zijn competentie-ontwikkeling⁸ en die gedeeltelijk op het opleidingsinstituut en gedeeltelijk in de praktijk worden uitgevoerd.*
- Het leerwerktraject van iedere student moet worden gedocumenteerd. Het persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) van de student is daarvoor een belangrijk instrument evenals het portfolio. Daarnaast spelen de verslagen van voortgangs- en beoordelingsgesprekken een belangrijke rol. Daarin gemaakte afspraken moeten duidelijk worden vastgelegd en inzichtelijk zijn voor alle begeleiders/opleiders. Helder moet zijn wie van de opleiders/begeleiders daarvoor verantwoordelijk is.

⁵ De doelen per leerjaar zijn beschreven in de leidraad werkpleklers van de EHvA <https://intra.ehva.nl/tweedegraads/werkpleklers/>

⁶ EVC= Elders Verworven Competentie, ook wel: Erkennen van Verworven Competenties. EVC beoogt de erkenning, waardering en verdere ontwikkeling van wat een individu heeft geleerd in elke mogelijke leeromgeving: in formele omgevingen zoals op school, maar ook in niet-formele of informele omgevingen zoals de werkplek of thuis.

⁷ In een POP geeft een persoon aan wat zijn ontwikkelingswensen/doelen zijn voor een bepaalde periode. Die ontwikkelingsdoelen worden SMART beschreven.

⁸ Bedoeld worden de zeven competentiegebieden die voor het beroep van leraar zijn vastgesteld in de wet BIO en in de wet op het Voortgezet Onderwijs (art. 36).

- De randvoorwaarden voor die docenten die met een betaalde baan starten aan de opleiding (beperking van het aantal lessen, de begeleidingstijd en het studeerverlof,...) moeten worden geregeld in de notitie van werkgroep 5, homogeniseren aanstellingsvoorwaarden.
- Om te realiseren dat de resultaten van de leeractiviteiten van studenten blijvend kunnen bijdragen aan schoolontwikkeling dienen deze leeractiviteiten niet alleen te zijn ingebed in de dagelijks schoolpraktijk maar ook te worden uitgevoerd in nauwe samenwerking met zittende docenten. Ditzelfde geldt voor het (leren) doen van onderzoek. Bovendien leren studenten met name graag over die dingen die ze docenten ook zien doen (de huidige docent als rolmodel voor de toekomstige professional).
- Bekwaam personeel dat wordt ingezet voor de begeleiding en opleiding (relatie met wg 7) en daarvoor voldoende gefaciliteerd worden in tijd en ruimte. Binnen hun eigen werk moet er de mogelijkheid zijn studenten structureel te observeren en te spreken. Dit vraagt ook een rustige werkplek binnen de school. Om de bekwaamheid te verankeren in de school is opname in het IPB voorwaarde.
- Om het leren op de werkplek mogelijk te maken is een cultuur waarin leren voor alle betrokkenen bij de school vanzelfsprekend en zichtbaar is, een voorwaarde. Het leren van anderen in de school dan de leerlingen vraagt dat individuele leerders de kans krijgen structureel met elkaar samen te werken en te leren. Om dit voor elkaar te krijgen moet er niet alleen worden samengewerkt maar ook in de begeleiding aandacht zijn voor het leren samenwerken. Het helpt daarbij om te kunnen leren van anderen in een vergelijkbare positie, ook dat kan worden georganiseerd. Zorg daarbij voor variatie, uitdaging, autonomie en keuzemogelijkheden in de rollen en taken op het werk.
- De continuïteit van de regionale samenwerking moet gewaarborgd worden door middel van structurele inbedding van het opleiden in de school in de schoolorganisatie. Hiervoor is ook nodig dat scholen hun ambities m.b.t personeel en schoolontwikkeling op de langere termijn (2018) formuleren.
- In deze opzet dienen de opleidingsinstellingen zó met elkaar samen te werken dat opleidings-, begeleidings- en op termijn beoordelingstrajecten van studenten zoveel mogelijk op elkaar afgestemd kunnen worden.

5.6 Evaluatie van opleiden in de school

Onderdeel van het schoolopleidingsplan is het evaluatieplan waarin wordt beschreven:

- 1 Evaluatiepunten:
 - de betekenis en effecten voor studenten,
 - de betekenis en effecten voor leerlingen,
 - de betekenis en effecten voor het personeel,
 - de onderwijsontwikkeling in de scholen,
 - de ontwikkeling van de organisatie.
- 2 Evaluatie-instrumenten.
- 3 Evaluatiefrequentie en –momenten.
- 4 Rapportage:
 - Wat wordt gerapporteerd
 - aan wie wordt gerapporteerd
- 5 Verantwoordelijke voor eventuele vervolgacties

6 Verdere ontwikkelingen

6.1 Bijdrage van de huidige activiteiten aan de verdere ontwikkelingen

Aan de hand van de evaluaties van 2006-2007 en 2007-2008 en de aan te brengen verbeteringen zal afzonderlijk gerapporteerd worden of en in welke mate de reeds uitgevoerde activiteiten een bijdrage leveren aan de doelen van de regionale opleidingsschool en op welke wijze ze geïmplementeerd kunnen worden in de opleidingsschool en/of de afzonderlijke locaties.

6.2 Activiteiten in het kader van verdere ontwikkeling

Naast het concretiseren en uitbouwen van bovengenoemde gezamenlijke leeractiviteiten is het ontwikkelen van een EHvA minor samen met de regionale opleidingsschool een mogelijkheid.

6.3 Regionaal uitvoeringsplan

Om daadwerkelijk de verschillende leerwerkactiviteiten vorm te geven en te implementeren in de diverse schoolopleidingsplannen en de leerplannen van de instituten moet een regionaal uitvoeringsplan geschreven worden. De werkgroep adviseert de projectleiding een werkgroep, ontwerpgroep, te vormen in het overbruggingsjaar om regionale leerwerkactiviteiten verder vorm te geven en de organisatievorm daarvoor te schetsen. Aan de ontwerpgroep nemen in ieder geval school- en instituutsopleiders deel. In bijlage 1 zijn ontwerpeisen tbv de verschillende leerwerkactiviteiten geformuleerd.

6.4 Schoolopleidingsplannen

Deze worden op basis van dit document, van de mogelijkheden, wensen en behoeften van de school en op datgene wat al in school gebeurt, geschreven, samen met de instituutsopleider.

6.5 Doorgaande lijn in professionalisering van personeel

De ontwikkeling van een docent is niet afgelopen na het doorlopen van de studie. Ook startende, gekwalificeerde docenten hebben nog veel te leren en ook zittend personeel, ervaren docenten, dienen permanent aan hun ontwikkeling te blijven werken.

In dit Regionaal opleidingsplan wordt specifiek aandacht besteed aan de opleiding van studenten; dit plan beschrijft bovendien, globaal, de zaken waar aandacht aan moet worden besteed op de scholen op het gebied van de ontwikkeling van zittend personeel. Werkgroep 13 heeft specifiek beschreven welke activiteiten er op scholen plaatsvinden voor startende, gekwalificeerde docenten, voor startende studenten met een baan en voor verdere professionalisering van zittend personeel. Deze beschrijving is gekoppeld aan de inductieperiode van de nieuwe docent en de tweejarige cycli op basis van de wet BIO voor het zittend personeel.

Een school is een lerende organisatie; dat betekent dat alle werknemers van een school permanent in ontwikkeling zijn en de organisatie als zodanig ook. De Regionale Opleidingsschool West-Friesland speelt een belangrijke rol in deze permanente professionalisering: schoolopleiders dienen zich te blijven bekwamen, werkbegeleiders en vakcollega's dienen zich te blijven ontwikkelen, zowel vakinhoudelijk als op begeleidingsgebied.

Alle docenten moeten op hun school de volgende activiteiten kunnen ontplooiën, afhankelijk van de behoefte van de docent én van de school

- het volgen van cursussen van een dagdeel, een dag of enkele dagen
- het volgen van een opleiding
- intervisie en andere reflectie activiteiten
- professionaliseringsactiviteiten direct verbonden met het werk zoals: observeren en uitwisselen met collega's, bespreken video lesopnames, samen ontwerpen, onderzoeksactiviteiten als actieonderzoek en self-study, etc.

De participerende scholen moeten in hun schoolopleidingsplan de volgende zaken beschrijven:

- Welke activiteiten vinden er plaats voor het professionaliseren van de medewerkers
- Welk type activiteiten acht de school nuttig voor de docenten?

Voorbeelden:

- volgen van een eerstegraads opleiding
- bijscholing op het gebied van begeleiding van studenten
- bijscholing op vakgebied
- scholing op het gebied van methodeontwikkeling
- scholing op het gebied van beoordelen (leerlingen én studenten)
- scholing op het gebied van gebruik van leermiddelen en ict
- (ondersteunde) professionaliseringsactiviteiten, verbonden met het werk
- Onder welke condities doen medewerkers mee aan deze activiteiten?

Voorbeelden:

- hoeveel tijd krijgt een personeelslid
 - is dit onderdeel van de vaste voet bijscholing
 - wordt het aantal lessen beperkt voor een docent die een cursus/opleiding volgt
- is er financiële tegemoetkoming voor docenten
- hoeveel geld is er beschikbaar
- wie bepaalt welke activiteit er plaatsvindt, wordt ingekocht of aan welke cursus iemand deelneemt
- hoe dwingend is deelname
- Wat is de output van elk van de activiteiten?

Voorbeelden:

- Een concrete les voor leerlingen
- Beter functioneren
- Een verslag
- Een presentatie
- Een portfolio
- Een certificaat of diploma
- Welke rol kan de ROWF spelen in de professionalisering?
 - zijn er cursussen en is er expertise die gedeeld kan worden;
 - kunnen docenten bij collega-scholen meedraaien;
 - inschakelen expertise opleidingsinstituten;
 - activiteiten die een school niet zelf kan aanbieden wel gewenst zijn.

Een deel van die beschrijving is (meerjarig) beleid; daaronder kunnen dan per jaar de activiteiten of speerpunten worden aangegeven.

7 Kwaliteitsaspecten en kwaliteitsborging

Ten behoeve van de kwaliteitsaspecten en kwaliteitsborging baseren we ons op de studie van NVAO en Onderwijsinspectie (2007) Opleiden in de school kwaliteitsborging en toezicht.

Er worden de volgende kritische succesfactoren onderscheiden:

- Het *opleidingsconcept*: de door school en opleiding gedeelde visie op het gezamenlijk handelen binnen opleiden en begeleiden in de school. Het gaat hier om een gedeelde visie die door alle deelnemers (scholen en instituten) onderschreven moet worden. De invulling ervan wordt zichtbaar in geformaliseerde afspraken.
- Het *programma*: het leerplan en het onderwijsproces. Belangrijke aspecten hiervan zijn de (vak)inhoud van het programma, de variatie in onderwijssituaties en leeractiviteiten, de afstemming tussen praktijkkennis en theorie, transparantie en onafhankelijkheid van de eindbeoordeling, de kenmerken van de instroom, en de kwaliteit van de begeleiding/opleiding. Onderdeel van dit laatste aspect is de verankering in het IPB.
- De *resultaten*: zowel kwantitatief (rendement) als de kwaliteit van de afgestudeerden.
- De *werkplek*: waaronder infrastructuur, faciliteiten en cultuur van de werkplek.
- De *opleidingscondities*, alle aspecten die buiten de werkplek een effect hebben op het opleiden als voorzieningen in tijd, en geld, een operationeel systeem van kwaliteitszorg en een regionale educatieve structuur.

Deze zijn ten behoeve van de toezicht op het hoger onderwijs in een gespecificeerd NVAO accreditatie kader ten behoeve van opleiden in de school nader gespecificeerd. Dat betekent dat 'opleiden in de school' als opleiding wordt beoordeeld aan de hand van de volgende zes onderwerpen:

- Doelstelling van de opleiding.
- Programma.
- Inzet personeel.
- Voorzieningen.
- Interne kwaliteitszorg.
- Resultaten.

De inhoudelijke uitwerking daarvan is te vinden in: Onderwijsinspectie & NVAO. (2007). Opleiden in de school 3 Kwaliteitsborging en toezicht Advies. Den Haag: Inspectierapport 29 i.s.m. NVAO.

http://www.onderwijsinspectie.nl/nl/home/naslag/publicaties/Opleiden_in_de_school_3

Gelet op de eindverantwoordelijkheid van de instituten en de noodzaak daarvan verantwoording af te leggen in de visitatierapporten moet in ieder geval de volgende informatie beschikbaar komen:

- Beschrijving van de afspraken tussen de lerarenopleiding en opleidingsinstituut (de regionale opleidingsschool) over onderlinge verdeling van de na te streven leerdoelen.
- Informatie over de verschillende doelgroepen van OidS
- Beschrijving van EVC procedures.
- Beschrijving van de wijze waarop de opleiding, op basis van de vaststelling van individuele kwaliteit van de instromende student een programma op maat garandeert.
- Beschrijving van het OidS traject uitgedrukt in studiepunten.
- Beschrijving van de kwaliteitscriteria en cultuur van de werkplek.

- Beschrijving van het gebruik van de voorzieningen (in de opleidingsschool en op de lerarenopleiding door studenten uit het OidS traject).

8 Financieel kader

Na afloop van het project moeten de benodigde middelen onderdeel zijn geworden van de begroting van de staande organisaties. Naast de activiteiten op de scholen worden er in het opleidingsplan een aantal regionale activiteiten (zie bijlage 3) geschetst die door de deelnemers gezamenlijk gefinancierd moeten worden. De kosten hiervoor hebben betrekking op ontwerpen en voorbereiden enerzijds en uitvoeren en evalueren anderzijds, en zijn mede afhankelijk van de keuzes die gemaakt worden en het moment waarop die keuzes gemaakt worden.

Daarnaast gaat het op korte termijn om:

- Uitvoeren onderwijsmodules EHvA door twee docenten (EHvA + school): 3 modules 60 uur per docent EHvA 180 uur, scholen 180 uur.
- Uitvoeren begeleiding eerste graads studenten 'Ontwerpen' door UvA, ILO opleider.
- Scholing werkbegeleiders: zie begeleidingsstructuur.
- Regionale activiteiten voor werkbegeleiders en schoolopleiders: zie begeleidingsstructuur.
- Regionale opleidingsactiviteiten voor studenten: opgenomen in de schoolplannen en het regionaal uitvoeringsplan.

Na afloop van het project blijft coördinatie noodzakelijk en moet ook de financiering van regionale activiteiten blijvend geregeld worden.

Bijlage 1 Ontwerpeisen en randvoorwaarden bij de leerwerkactiviteiten op school

De verschillende leeractiviteiten van de studenten krijgen vorm via de opdrachten (taken) die verschillende vormen kunnen aannemen. Deze opdrachten moeten niet alleen ontworpen worden maar moeten de rode draad gaan worden van het gehele leerwerktraject van de student op school. Dit vraagt om samenhang en afstemming tussen de verschillende typen opdrachten en met het curriculum van de opleiding. In het leerwerktraject van de student moet aandacht zijn voor een zorgvuldige oriëntatie op de school(cultuur), de leerlingen en het beroep van leraar en voor alle (ook niet lesgevende) taken waarmee hij/zij later als docent mee geconfronteerd zal worden.

1. *Onder afnemende begeleiding uitvoeren van taken die horen bij het beroep van docent.*

De school(opleider) zorgt ervoor dat het opdoen van deze ervaringen kan gebeuren op een manier die past bij het ontwikkelingsstadium van de student. Dat wil zeggen in een opbouw is in moeilijkheid en complexiteit en dat er steeds sprake is van een duidelijke oriëntatie op de gehele taak voordat aandacht wordt gegeven aan specifieke deelaspecten. Concrete voorbeelden van een opbouw van ervaringen zijn: de keuze van de klassen waaraan studenten les geven, de activiteiten binnen de les, de keuze van de lokalen waarin studenten werken, de aard van de problemen waar studenten mee geconfronteerd worden (van leerlingen, van hun ouders), het aantal personen betrokken bij het kunnen uitvoeren van een taak. Daarnaast kunnen opdrachten gegeven worden m.b.t. les voorbereiding, -uitvoering en –evaluatie, contact met leerlingen of hun ouders, contact met anderen in de school enz.

2. *Studenten werken in de school aan leerwerktaken ('grote' opdrachten).*

Het gaat hier om een groot en divers aantal leerwerktaken/'grote' opdrachten waarmee de leraar in opleiding op school kan werken aan het verwerven van de SBL bekwaamheden of aspecten daarvan. Een leerwerktaak kan bestaan uit een aantal kleinere samenhangende opdrachten. Activiteiten onder 1 kunnen deel uitmaken van deze leerwerktaak.

Ontwerpeisen:

Eisen aan de inhoud

- De basis van de leerwerktaak wordt gevormd door de SBL competenties en de, door de school geformuleerde, opdracht(en).

Eisen aan toetsing en evaluatie: (output van proces en product)

- De criteria waaraan leeropbrengsten moeten voldoen zijn geformuleerd in termen van aantoonbare competentieontwikkeling van de student en bruikbare producten voor de school. Deze criteria (professionele standaarden) worden ontwikkeld door de schoolopleiders, instituutopleiders en vakbegeleiders.
- Wat getoetst wordt en de manier waarop getoetst wordt is zo geformuleerd dat het begrepen wordt door studenten, begeleider(s) op school en de opleider van het instituut (t.b.v. formatieve beoordeling).
- In de leerwerktaak is duidelijk beschreven wie de student uiteindelijk beoordeelt en wat de gevolgen van die beoordeling kunnen zijn (t.b.v. summatieve beoordeling) .
- Beschreven is op welke wijze, door wie en wanneer de leerwerktaak geëvalueerd wordt en wat er met de resultaten van die evaluatie gebeurt.

Eisen aan bronnengebruik (input voor het leren)

- In de leerwerktaak is het duidelijk welke directe (bijv. mensen in en om de school) en indirecte bronnen (literatuur, opbrengsten van wetenschappelijk onderzoek) studenten kunnen/ moeten raadplegen, gebruiken en zelf zoeken.

Eisen aan flexibiliteit en maatwerk:

- De leerwerktaken zijn open geformuleerd en daardoor op iedere school op maat te maken voor de behoeften van de individuele student of groep studenten die met die taak aan de slag gaan.
- De leerwerktaken zijn open geformuleerd en daardoor op iedere school op maat te maken voor de wensen van de school met betrekking tot de concrete producten die worden opgeleverd.

Eisen aan begrijpelijkheid:

- De leerwerktaken zijn geschreven in de taal van de school⁹
- De leerwerktaken houden rekening met de mogelijkheden binnen de school en de eisen van het instituut

Eisen i.v.m. de noodzakelijke begeleidings- en opleidingsactiviteiten

- In de leerwerktaak is duidelijk aangegeven op welke wijze de begeleiding plaats vindt. Of, en zo ja hoeveel, bijeenkomsten zijn gepland en of deze verplicht zijn voor de student.
- Daarnaast wordt beschreven wat de inhoud van de bijeenkomst is en of deze vooral een opleidingskarakter heeft (plaatsen van ervaringen mede in het perspectief van het toekomstig handelen en de wijze van denken over dat handelen) of meer gericht op begeleiding (het optimaliseren van het handelen op dit moment). De uitvoering van de bijeenkomsten gebeurt middels team teaching door instituuts- en schoolopleider.

Naast de leerwerktaken gericht op de functioneren als docent in de klas, zijn er in ieder geval ook taken specifiek gericht op leerlingenzorg, ontwikkeling van onderwijs en op (het leren doen van) onderzoek.

Voorbeeld van een leerwerktaak met een aantal centraal georganiseerde bijeenkomsten is opgenomen in bijlage 2. De opdrachten met beperkte instituutsbegeleiding rond de rollen (Onderwijscentrum VU) kunnen eveneens als basis dienen voor leerwerktaken.

3. Activiteiten gericht op (leren) reflecteren, het ontwikkelen van collegiale ondersteuning en samen leren.

Deze activiteiten hebben de vorm van intervisie- of supervisiebijeenkomsten waarin specifiek aandacht is voor de ontwikkeling van reflectievaardigheden en de verbinding met concrete aandachtspunten voor het leren en werken van de individuele student. De basis hiervoor zijn de ervaringen op de werkplek van de betreffende student. Daarnaast is er aandacht voor de wederzijds ondersteuning van dit reflectieproces en de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van collegiale ondersteuning en op het samen leren.

Begeleiders en docenten kunnen hier, met name in de eindfase van de opleiding een actieve rol spelen als mede-lerenden. Deze activiteiten kunnen regionaal plaatsvinden. Belangrijk is de omvang en samenstelling van de groep studenten. Er moet voldoende diversiteit in ingebrachte ervaringen mogelijk zijn. Daarnaast is afstand tot de directe schoolcontext en werkplek een voorwaarde.

⁹ Dit is een lastig punt. Om ermee te kunnen werken in de school is dit een voorwaarde. Om een kritische collegiale dialoog te ontwikkelen moet de taal van de school en die van het instituut meer naar elkaar toe gaan groeien.

4. *Studenten werken in school, samen met docenten, aan opdrachten gericht op het (leren doen van) onderzoek aan de eigen praktijk.*

De basis voor deze activiteiten wordt gevormd door de door de instituten geformuleerde onderzoekslijn of onderzoeksopdracht. Om deze activiteiten binnen de school vorm te geven zijn er meerdere mogelijkheden:

- Op basis van door de school beschreven problemen waar ze onderzoek naar willen laten) doen wordt door studenten een onderzoeksvoorstel geschreven op basis van een door het instituut ontwikkeld format. Hierin formuleren studenten, binnen het gegeven probleemgebied, hun eigen onderzoeksvraag. Bij voorkeur in groepjes voeren zij het onderzoek uit in nauwe samenwerking met de opleider uit het instituut en een of meer docenten die betrokken zijn bij het door de school geformuleerde probleem.
- Studenten doen mee aan bestaande onderzoeks- of ontwikkelgroepen binnen de school en krijgen daarbinnen een eigen taak. De begeleiding vindt plaats binnen de groep of als onderdeel van de begeleiding van de groep en door de instituutsbegeleider.

De voorbereiding op het onderzoek doen kan plaats vinden op de school, centraal op de opleidingsschool of op het instituut, afhankelijk van het aantal deelnemers en de vraag welke docenten participeren.

In het begeleidingsproces is expliciet aandacht voor het verwerven van onderzoeksvaardigheden naast de aandacht voor de inhoud van het onderzoek en de resultaten. Bijlage 3 is een uitwerking van de wijze waarop op dit moment het doen van onderzoek wordt ingeleid op het instituut (ILO) en verder wordt toegespitst tijdens bijeenkomsten op de regionale opleidingsschool. Bij drie bijeenkomsten zijn de vakbegeleiders van de studenten. Het is de bedoeling dat ook VU studenten mee gaan doen aan deze bijeenkomsten.

Aandachtspunt is de mogelijkheid die gecreëerd moet worden om de resultaten van het onderzoek (de producten en de kennis) publiek te maken en te delen met alle betrokkenen. Dit 'publiceren' is een integraal onderdeel van het onderzoeksvoorstel en de uitvoering ervan.

5. *'Klinische lessen' door studenten voor docenten*

Deze worden door de studenten (al dan niet samen met docenten) voorbereid op basis van vragen vanuit de school, op eigen initiatief van de studenten of suggesties vanuit het instituut. De voorbereiding kan regionaal plaatsvinden, uitvoering kan regionaal of lokaal gebeuren. Deze bijeenkomsten moeten:

- Interessant zijn voor een breed schoolpubliek
- Betrekking hebben op actuele thema's
- Nieuwe informatie bevatten
- Passen binnen de aandachtspunten van de schoolontwikkeling

6. *Samenhang tussen het leerplan op school en de leerplannen van de instituten.*

De intensieve samenwerking tussen schoolopleiders, instituutsopleiders, werkbegeleiders en vakdocenten maakt dat in toenemende mate duidelijk wordt wat en hoe studenten leren op school en wat op het instituut. Dat betekent dat datgene wat studenten aangeboden krijgen aan leeractiviteiten op het instituut steeds beter afgestemd kan worden op de leermogelijkheden binnen de school en andersom. Daardoor wordt de

opleiding uiteindelijk flexibeler en afgestemd op de leerbehoeften van de student en de opleidingsmogelijkheden van de opleidingsschool.

Bijlage 2 Voorbeelden van leeractiviteiten die nu al worden uitgevoerd

EHvA:

Leertaken komen direct vanuit de opleiding en sluiten aan bij diverse studieonderdelen. Als een studieonderdeel in de regio wordt uitgevoerd, zullen ook de opdrachten aangepast worden.

Leerwerktaken zijn schoolspecifiek en beschrijven werk- en leeractiviteiten van de student,

Overzicht van de leertaken jaar 2 en 3

In dit hoofdstuk worden de leertaken voor het werkplekleren in jaar 2 en 3 (vt) uitgebreid beschreven. De leertaken hebben tot doel richting en structuur te geven aan de activiteiten van de studenten, op een wijze die past binnen de gewenste competentieontwikkeling en de algemene leerdoelen voor het werkplekleren in jaar 2 en 3. Dit laat onverlet de eigen verantwoordelijkheid van de student om al zijn leerdoelen en activiteiten te beschrijven in zijn POP en uit te werken in zijn PAP's.

De leertaken kennen geen vastgelegde tijdsinvestering. De student en zijn begeleiders bepalen in overleg hoe de beschikbare tijd over de leertaken en eventuele andere activiteiten verdeeld wordt. Daarbij werken de leertaken hoofdzakelijk aan de competenties 1 t/m 4. De competenties 5 en 6 zullen dus aan bod moeten komen in zelf met de school af te spreken activiteiten. Competentie 7, reflectie en ontwikkeling, dient vanzelfsprekend bij iedere activiteit aan bod te komen.

De eerste leertaak gaat over het voorbereiden en uitvoeren van leersituaties (lessen), vanuit verschillende onderwijsstrategieën (d.w.z. benaderingen van het leerproces). Deze leertaak is omvangrijk en daarom opgesplitst in drie deelleertaken. De taken veronderstellen een integratie van het boek van S. Ebbens e.a.: Effectief leren. In de ABV-module Didactiek & Klassenmanagement is dit boek behandeld. Het bevat veel informatie, die door het handelen in de onderwijspraktijk echt gaat leven en betekenis krijgt. In de uitleg van de leertaken wordt de theorie van 'Ebbens' in samenvattende vorm gepresenteerd.

A Onderwijzen volgens drie strategieën

A.1 onderwijsstrategie 1: directe instructie in fasen

Onderwijs via directe instructie voorbereiden en uitvoeren met lesplanformulier B; leren werken met de zes lesfasen en de sleutelbegrippen volgens 'Ebbens'.

A.2 onderwijsstrategie 2: vragen stellen & onderwijsleergesprek

Oefenen in goed vragen stellen, ervaring opdoen met onderwijsleergesprekken.

A.3 onderwijsstrategie 3: samenwerkend leren

Het kiezen, voorbereiden en toepassen van vormen van samenwerkend leren.

Daarnaast zijn er twee leertaken die vooral op het gebied van de pedagogische en ook wel van de organisatorische competentie liggen. Deze taken vergroten de handelingsmogelijkheden bij het leggen van contact met en het begeleiden van de leerlingen en het creëren van gewenste onderwijssituaties.

B Effectief prijzen

Het effectief hanteren van positieve feedback naar leerlingen: verzamelen van eigen en geobserveerde voorbeelden.

C Anticiperen, structureren en tactvol reageren

Het effectief inspelen op allerlei kenmerkende onderwijssituaties: verzamelen van eigen en geobserveerde voorbeelden; opbouwen eigen kennisbestand en handelingsrepertoire.

De leertaken worden in een bepaalde vaste indeling beschreven. Daarin wordt toegelicht wat de achtergrond van de leertaak is, hoe deze bijdraagt aan de competenties, wat de specifieke leerdoelen zijn en hoe de leertaak kan worden uitgevoerd.

In de leertaken worden veel formulieren en tabellen gebruikt. Deze formulieren zijn in digitale vorm te vinden op EHVA-net: <https://intra.ehva.nl/tweedegraads/werkplekieren/>

Leerwerktaken

ILO:

In het kader van de dieptepilot 'Regionale Opleidingsschool Westfriesland' ontwerpen studenten van het ILO, onderwijs samen met hun begeleiders en schoolopleiders. Het ondersteunend onderwijs hierbij wordt niet zoals gebruikelijk op het ILO aangeboden, maar op scholen in West Friesland. Dit gebeurt in partnerschap door een docent (onderwijskundige) van het ILO samen met een of meer schoolopleiders.

Begeleiders en schoolopleiders ondervinden de volgende voordelen van deze opzet:

- Ze zijn nauw betrokken bij de ontwerpactiviteiten van hun studenten; ze kunnen direct bijsturen / adviseren / ondersteunen / etc.
- Ze kunnen hun deskundigheden goed benutten in de begeleiding van de student, denk aan:
 - o grondige kennis van leerlingen ('beginsituatie')
 - o grondige schoolvakkennis en routine in het aanbieden ervan aan leerlingen
 - o veel ervaring met de organisatorische kant van het aanbieden/uitvoeren van een ontwerp.
- Ze vergroten hun inzicht op dit terrein als mede vaardigheden waarmee je kunt werken aan je eigen onderwijs.

Idealiter is er een match is tussen de 'eigen' ontwerpvraag van de student en een ontwerpvraag die de begeleider / sectie of afdeling heeft.

Onderwijscentrum VU:

Een voorbeeld van een leerwerktaak zijn de grote opdrachten bij de rollen die studenten op school kunnen doen en die in de plaats komen van de rolbijeenvakkomsten op het instituut. De rol van teamlid/collega wordt door alle studenten op school uitgevoerd. Studenten krijgen een rolomschrijving, de rubrics (aandachtspunten om hun doorgaande ontwikkeling te beschrijven) en kernvragen die in het portfolio aan de orde moeten komen. Er is één introductiebijeenvakkomst op het instituut. Voorbeelden is opdracht 1 (van in totaal 3 opdrachten).

Opdracht 1 Behorende bij de eerste kernvraag:

Kan ik binnen de school met anderen samenwerken in b.v. een team/sectie?

Vooraf: deze opdracht bestaat uit vijf onderdelen (A t/m E)

Onderdeel A: Waar sta ik?

Of je nu voor het eerst stage loopt, of al jaren een baan hebt op school en ook andere taken dan lesgeven hebt; je maakt deel uit van een team, je bent een collega. Om een helder beeld te krijgen van waar je op dit moment staat vragen we je om jezelf te beschrijven of te visualiseren (mindmap/organogram) in relatie tot anderen in de school en de opleiding. Van welke teams maak je deel uit, wat is jouw rol binnen dat team? (deelnemer, voorzitter, initiator etc.) Met wie heb je daarnaast nog contact als leraar (ouders, externen etc.)?

Onderdeel B: Samenwerken in een team.

Onderdeel C Wat is een goede collega? Visies op collegiaal gedrag en teamspirit

Het is moeilijk vast te stellen wat nou precies een goede collega of een goed teamlid is. Bovendien zijn de context waarbinnen je opereert en de taken die je vervult ook van invloed op jouw functioneren in deze rol. Voor dit onderdeel verricht je de volgende activiteiten:

- Inventariseer voor dit onderdeel verschillende visies op wat een goede collega / een goed teamlid is. Raadpleeg daarvoor tenminste 2 bronnen (zie verder, met name suggesties bij vraag XX) Gebruik ook de rolbeschrijving en de kernvragen. Geef deze verschillende visies weer.
- Maak op basis van deze inventarisatie een vragenlijst “Wat is een goede collega?” en leg deze voor aan tenminste 3 collega’s op school en een peergrouplid. Neem de uitkomsten van deze vragenlijst, inclusief bronvermelding, op in je portfolio.

Onderdeel D: Ben IK een goede collega?

Onderdeel E: Hoe nu verder?

Bijlage 3 Matrix van leeractiviteiten, begeleiders en plaats van uitvoering

Leeractiviteit	Ontwerper	Focus (inhoudelijk)	Begeleider	Plaats
Onder afnemende begeleiding uitvoeren van taken die horen bij het beroep van docent	Vakbegeleider/ werkbegeleider schoolopleider	<ol style="list-style-type: none"> 1 Leerdoelen student gericht op vak of domein. 2 Het leerplan voor de leerling en de wijze waarop dat vorm krijgt. 3 Opvattingen van de school over eerste twee punten 4 Leerlingenzorg. 	Vakbegeleider/ werkbegeleider	werkplek student
Studenten werken in de school aan grote opdrachten (leerwerk-taken).	Schoolopleider/ instituuksopleider	<ol style="list-style-type: none"> 1 SBL competenties 2 Schooleigen formulering daarvan 	<i>Vorbereiden:</i> schoolopleider/ instituuksopleider <i>Uitvoeren:</i> vakbegeleider/ werkbegeleider	<i>Vorbereiding:</i> regionale opleidings-school <i>Uitvoering:</i> werkplek student
Activiteiten gericht op (leren) reflecteren en samen leren	Schoolopleider/ instituuksopleider	<ol style="list-style-type: none"> 1 Reflectievaardigheden (en kennis daarover) 2 Zelfsturing leren 3 Samenwerkend leren 	Werkbegeleider/ coach	Regionale opleidings-school
Studenten werken in school, samen met docenten, aan opdrachten gericht op het (leren) doen van onderzoek aan de eigen praktijk.	Schoolopleider/ instituuksopleider / studenten Op basis van schoolproblemen	<ol style="list-style-type: none"> 1 Zicht krijgen op praktijkproblemen en vragen 2 Leren voorbereiden, uitvoeren en rapporteren onderzoek in en aan de eigen praktijk 3 (ondersteunen implementatie t.b.v. schoolontwikkeling) 	<i>Vorbereiden:</i> instituuksopleider / schoolopleider/ vakbegeleider <i>Uitvoeren:</i> schoolopleider/ instituuksopleider / vakbegeleider	<i>Vorbereiding:</i> instituut en/of regionale opleidings-school <i>Ondersteuning uitvoering:</i> regionale opleidings-school <i>Uitvoering:</i> werkplek student
'Klinische lessen' door studenten voor docenten	Schoolopleider/ instituuksopleider / studenten	<ol style="list-style-type: none"> 1 Actuele ontwikkelingen op het gebied van inhoud of pedagogisch-didactische aanpak 2 Actuele ontwikkelingen in onderwijsbeleid 	<i>Vorbereiden:</i> instituuksopleider / schoolopleider/ vakbegeleider <i>Uitvoeren</i> (afhankelijk thema): schoolopleider/ instituuksopleider / werkbegeleider/ vakbegeleider	<i>Vorbereiding:</i> instituut en/of regionale opleidings-school <i>Ondersteuning uitvoering:</i> regionale opleidings-school <i>Uitvoering:</i> regionale opleidings-school of werkplek student
Instituutsgebonden				Instituut